

Minister Klimatu i Środowiska

DOP-WŚ.050.46.2025.MKA
3882254.15510396.12588788
Warszawa, 25-07-2025

Pan
Szymon Hołownia
Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku,

w odpowiedzi na interpelację Posłanki Barbary Bartuś w sprawie narastającego zagrożenia dla mieszkańców oraz zwierząt gospodarskich ze strony dzikich zwierząt drapieżnych, w tym zwłaszcza wilków, na terenie pow. gorlickiego i okolicznych regionów, K10INT10638, przedstawiam poniższe informacje.

- 1. Czy Ministerstwo Klimatu i Środowiska planuje podjąć systemowe działania mające na celu przeciwdziałanie zagrożeniom stwarzanym przez dzikie zwierzęta drapieżne na terenach zamieszkałych, w tym w szczególności przez wilki, rysie i niedźwiedzie?**

Pojawianie się osobników dziko występujących zwierząt blisko zabudowań czy zbliżających się do obszarów zamieszkałych świadczy przecinaniu się miejsc życia tych zwierząt oraz gospodarki człowieka wkraczającej w obszary życia dzikiej fauny. Nie budzi bowiem żadnych wątpliwości, że gospodarowanie w środowisku, w szczególności w działach produkcji podstawowej w rolnictwie, powoduje zajęcie i wyłączenie szeregu obszarów z ich naturalnej funkcji ekosystemowej. Dziko występujące zwierzęta adaptują się do nowych warunków, a przy okazji mogą powodować szkody. Jest to wynik oczywistego ryzyka związanego z gospodarowaniem w środowisku. Pojawianie się osobników wilków w pobliżu zabudowań pokazuje, że populacja krajowa się wzmacnia, ale równocześnie nie powoduje to automatycznie bezpośredniego zagrożenia dla ludzi. Natomiast głównym powodem pojawiania się niedźwiedzi wśród zabudowań jest poszukiwanie pokarmu. Niedźwiedzie łatwo przyzwyczajają się do miejsca i sposobu jego zdobywania. Ograniczenie dostępu do pokarmu pochodzenia antropogenicznego jest uważane za najskuteczniejszy oraz kluczowy sposób zapobiegania warunkowaniu na taki pokarm, a w konsekwencji sytuacjom konfliktowym z udziałem niedźwiedzi, ze wskaźnikami sukcesu sięgającymi do >90% redukcji takich incydentów (Majic Skrbinsek i in. 2015. Defining, preventing, and reacting to problem bear behaviour in Europe. Report to DG Environment, European Commission, by Istituto Ecologia Applicata, Romę under contract no. 07.0307/2013/654446/S/ER/B3). Jednocześnie potrzebne jest również podejmowanie działań mających na celu wzmocnienie bazy pokarmowej gatunku na obszarach oddalonych od siedzib ludzkich.

Spośród różnych metod warunkowania awersyjnego, strzelanie do zwierzęcia kulami gumowymi jest najbardziej skuteczne. W związku z tym zainicjowane zostały działania w kierunku zmiany przepisów umożliwiających użycie broni palnej z amunicją niepenetrującą do płoszenia dużych drapieżników przez myśliwych lub inne wyznaczone do tego celu osoby. Inicjatywa ta wynika z doniesień wskazujących na brak skuteczności stosowanych do tej pory środków, tj. wystrzałów z broni gazowej do 17J z użyciem kul gumowych, które nie stanowią w praktyce wystarczająco silnego bodźca do przeproszenia dorosłych osobników niedźwiedzi.

Polska posiada kompleksowy system minimalizowania konfliktów na linii człowiek-zwierzęta objęte ochroną gatunkową (np. wilk, niedźwiedź, żubr, ryś). Do tego systemu należy zaliczyć możliwość uzyskania derogacji związanych z eliminacją czy płoszeniem poszczególnych osobników, system odszkodowań oraz edukacji i współdziałania (wsparcia podmiotów narażonych na szkody).

2. Czy planowana jest zmiana przepisów lub praktyki dotyczącej odstrzału interwencyjnego i zarządzania populacją tych gatunków, zwłaszcza w sytuacjach, gdy dochodzi do powtarzających się przypadków zbliżania się drapieżników do osad ludzkich?

Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody¹ możliwe jest uzyskanie zezwolenia na odstępstwo od zakazów wobec osobników wilka – np. na umyślne płoszenie, umyślne przemieszczanie z miejsc regularnego przebywania w inne miejsce, czy zabijanie. Zezwolenia wydawane są przez właściwego miejscowo regionalnego dyrektora ochrony środowiska (w zakresie umyślnego płoszenia i przemieszczania), Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska (w zakresie umyślnego zabijania) oraz Ministra Klimatu i Środowiska (w przypadku, gdy czynności mają być wykonane na terenie parku narodowego). Mogą być one wydawane w przypadku braku rozwiązań alternatywnych, jeżeli wnioskowane działania nie są szkodliwe dla zachowania we właściwym stanie ochrony gatunków chronionych oraz przy spełnieniu jednej z przesłanek indywidualnych, takich jak na przykład interes zdrowia lub bezpieczeństwa powszechnego. W przypadku, gdy zagrożenie jest udokumentowane oraz gdy spełnione są wszystkie przesłanki niezbędne do wydania zezwolenia nie ma przeciwwskazań, aby je uzyskać.

Odnosząc się do wprowadzenia zmian w krajowych przepisach umożliwiających zarządzanie populacjami dużych drapieżników, przez co zapewne należy rozumieć przeniesienie ich na listę gatunków częściowo chronionych lub łownych, zwracam uwagę, iż ze względu na prawo UE (dyrektywy w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory tzw. Dyrektywy Siedliskowej) takie rozważania mogą dotyczyć jedynie wilka.

Należy jednak wskazać, że zmiana statusu prawnego wilka z gatunku chronionego na gatunek łowny jest niezasadna ze względu na specyfikę omawianego gatunku. Wilk to gatunek żyjący w grupach rodzinnych, a odstrzały powodują zaburzenia struktury socjalnej grupy rodzinnej, która warunkuje współpracę w grupie i dzielenie się pokarmem. Powstałe w wyniku odstrzału niewielkie, niedoświadczone grupy lub młode, osierocone wilki pozbawione wsparcia rodziców nie mają jeszcze umiejętności polowania na największą i trudną zdobycz (jelenie, łosie i dziki), dlatego chętniej polują na mniejsze ofiary, np. sarny. Łatwiejszą zdobyczą są dla nich też zwierzęta gospodarskie, co może powodować wzrost szkód w inwentarzu. Należy również zauważyć, że wbrew powszechnemu przekonaniu, tam gdzie poluje się na wilki, poziom szkód w inwentarzu nie spada, a może nawet wzrastać (Wielgus i Peebles 2014; Śuba J. i in. 2023).

¹ Dz. U. z 2024 r. poz. 1478, ze zm.

3. Czy Ministerstwo rozważa wprowadzenie specjalnego programu wsparcia dla mieszkańców i hodowców z terenów wiejskich i górskich, którzy ponieśli szkody z tytułu ataków dzikich zwierząt?

Na wstępie należy zauważyć, że ataki wilków na zwierzęta gospodarskie stanowią znikomy procent wszystkich upadków bydła w polskich gospodarstwach rolnych. Zgodnie z danymi uzyskanymi z regionalnych dyrekcji ochrony środowiska, w 2022 r. wilki zabity lub zraniony 329 sztuk bydła, 1336 sztuk owiec, 56 sztuk kóz i 10 sztuk koni. Stanowi to tylko ułamek procenta pogłowia tych zwierząt gospodarskich w Polsce (0,003% bydła, 0,5% owiec, 0,09% kóz, 0,006% koni). Za resztę przypadków śmierci inwentarza odpowiadają choroby, komplikacje przy porodach, brak opieki weterynaryjnej i zaniedbania hodowców. Zatem to nie wilki stanowią zagrożenie dla prowadzonych w Polsce hodowli zwierząt gospodarskich.

Odnosząc się natomiast do szkód powodowanych przez zwierzęta chronione, należy podkreślić, że podstawową formą ochrony dobytku przed szkodami jest jego zabezpieczenie. Zbieżne stanowisko wyraził również Trybunał Konstytucyjny w swoim wyroku z 28 września 2015 r. (sygn. akt K 20/14), w którym stwierdził, iż „Obowiązkiem właściciela jest dbałość o swój majątek i podejmowanie starań w celu jego ochrony. Właściciel lub użytkownik mienia przewidując możliwość wyrządzenia szkody przez zwierzęta objęte ochroną gatunkową, w pierwszej kolejności sam powinien podjąć stosowne czynności, zmierzające do uniknięcia szkody lub zminimalizowania jej rozmiarów”.

Mimo to ustawa o ochronie przyrody przewiduje pomoc państwa osobom narażonym na straty finansowe powodowane m.in. przez wilki, rysie czy niedźwiedzie. Na podstawie art. 126 ust. 4 ustawy o ochronie przyrody właściciele lub użytkownicy gospodarstw rolnych i leśnych mogą współdziałać z regionalnym dyrektorem ochrony środowiska, a na obszarze parku narodowego - z dyrektorem tego parku, w zakresie sposobów zabezpieczania upraw i płodów rolnych, lasów oraz zwierząt gospodarskich przed szkodami powodowanymi m.in. przez ww. zwierzęta. Współdziałanie to może obejmować budowę urządzeń lub wykonanie zabiegów zapobiegających szkodom, finansowane z budżetu właściwego miejscowo dyrektora parku narodowego lub regionalnego dyrektora ochrony środowiska, w ramach zawartych umów cywilnoprawnych.

Niemniej, pragnę poinformować, że prowadzone są prace nad zmianą przepisów dotyczących odpowiedzialności za szkody wyrządzone przez zwierzęta gatunków chronionych: żubry, wilki, rysie, niedźwiedzie i bobry. Odszkodowanie będzie przysługiwało za szkody wyrządzone przez ww. gatunki w mieniu, a nie jak w dotychczasowym brzmieniu ustawy jedynie w odniesieniu do szkód powstałych w gospodarstwie rolnym, leśnym lub rybackim, w uprawach, płodach rolnych, w pogłowiu zwierząt gospodarskich i w pasiekach. Podobnie uregulowana zostanie kwestia współdziałania poszkodowanych z regionalnym dyrektorem ochrony środowiska lub dyrektorem parku narodowego rozszerzając tę możliwość do zabezpieczania mienia.

Dodatkowo w odpowiedzi na docierające do resortu sygnały i apele jednostek samorządowych województwa podkarpackiego, zgłaszających problemy organizacyjne (brak odpowiednio przeszkolonych ludzi) i finansowe (kosztowny sprzęt), w związku z prowadzeniem działań polegających na płoszeniu problemowych osobników niedźwiedzia z terenów zabudowanych, Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska przystąpił do prac nad projektem dedykowanym minimalizacji sygnalizowanych problemów. Założenia projektu Generalny Dyrektor przedstawił Pani Wojewodzie na spotkaniu 9 kwietnia 2025 r. w Rzeszowie.

Warto również wskazać, na działania organizacji pozarządowych w zakresie poprawy koegzystencji ludzi i dzikich zwierząt. Podmioty te często prowadzą kampanie edukacyjne (dedykowana poszczególnym grupom np. pszczelarzom, hodowcom bydła, lokalnym

społecznościom), dostarczają tablice informacyjne o właściwym sposobie zachowania czy przekazują narzędzia prewencyjne, np. grodzenia elektryczne. Przykładowo WWF obecnie prowadzi projekt dotyczący właściwego zabezpieczania odpadów aby te nie stanowiły atraktantu dla niedźwiedzi. Zgodnie z posiadaną wiedzą WWF w przeciągu 10 lat przekazał różnym podmiotom ok. 120 kontenerów na odpady z zabezpieczeniami przed otwarciem przez niedźwiedzie.

4. Jakie obecnie obowiązują procedury umożliwiające szybką i skuteczną reakcję w sytuacjach bezpośredniego zagrożenia ze strony dzikich drapieżników, i czy są one – zdaniem Ministerstwa – wystarczające?

W przypadku, gdy któryś z osobników gatunku chronionego np. wilka czy niedźwiedzia, zaczyna nagle wykazywać nienaturalne, zagrażające bezpieczeństwu zachowanie, świadczące o chorobie lub zaburzeniach behawioralnych, a wniosek o odstąpienie od zakazu obiektywnie nie może być załatwiony w formie pisemnej, zainteresowany podmiot może uzyskać decyzję ustną (art. 14 § 2 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego²), po rozpatrzeniu wniosku złożonego drogą telefoniczną. W tym celu należy skontaktować się telefonicznie z Generalną Dyrekcją Ochrony Środowiska pod numery podane na stronie internetowej urzędu.

Niezależnie od przepisów związanych z ochroną przyrody, zwracam uwagę na art. 26 § 1 Kodeksu karnego³ - „nie popełnia przestępstwa, kto działa w celu uchylecia bezpośredniego niebezpieczeństwa grożącego jakimkolwiek dobru chronionemu prawem, jeżeli niebezpieczeństwa nie można inaczej uniknąć, a dobro poświęcone przedstawia wartość niższą od dobra ratowanego”. W tym kontekście zabicie zwierzęcia chronionego w stanie wyższej konieczności może być uznane za legalne, ale każdorazowo podlega ocenie sądu.

Powyższe przepisy uznaje więc za wystarczające do podjęcia szybkiej i skutecznej reakcji zagrożenia przez duże drapieżniki.

5. Czy w ocenie Ministerstwa obecny poziom ochrony wilka i innych dużych drapieżników nie powinien zostać zrewidowany w kontekście coraz liczniejszych incydentów zagrażających ludziom i zwierzętom gospodarskim?

Resort środowiska gromadzi i analizuje dane nt. szkód powodowanych przez gatunki chronione, jak również nt. incydentów z ich udziałem. Obecnie nie przewiduje się zmian prawnych związanych ze statusem ochronnym dużych drapieżników. Polska posiada kompleksowy system minimalizowania konfliktów na linii człowiek – chronione gatunki ssaków drapieżnych. System ten, jak wskazano w niniejszej odpowiedzi będzie usprawniany odpowiednimi przepisami (projekt UD233).

Najlepszym sposobem na zapobieganie stratom w zwierzętach gospodarczych jest stosowanie różnorodnych metod ochrony inwentarza (Bruns i in. 2020; Petridou i in. 2023; Singer i in. 2023). Jak wskazują badania naukowe, w całym zasięgu występowania wilka dochodzi do ataków na zwierzęta gospodarskie, a poziom szkód nie zależy od tego czy wilki są w danym kraju gatunkiem łownym czy chronionym, lecz od stopnia zabezpieczenia zwierząt gospodarskich przez hodowców (Bruns i in. 2020).

Ponadto, duże drapieżniki odgrywają ważną rolę w ekosystemach. Stojąc na szczycie łańcucha pokarmowego, wpływają na stabilność całego ekosystemu i liczebność populacji innych gatunków np. zwierząt kopytnych czy bobrów również powodujących straty w uprawach rolnych czy leśnych. Dodatkowo, jako zwierzęta zależne od dużych i

² Dz. U. z 2024 r. poz. 572

³ Dz.U. z 2025 r. poz. 383

zróżnicowanych obszarów naturalnych, swoją obecnością wskazują i potwierdzają różnorodność biologiczną danego terenu.

Z wyrazami szacunku

Z up. Ministra

Mikołaj Dorożala
Podsekretarz Stanu
Ministerstwo Klimatu i Środowiska
/ – podpisany cyfrowo/

Do wiadomości:

Departament Spraw Parlamentarnych w KPRM